

Makale Gönderim Tarihi 15.05.2018 – Makale Kabul Tarihi 30.05.2018

Toplum ve Kültür Araştırmaları Dergisi
Journal of Social and Cultural Studies
 www.toplumvekultur.com
 Yıl/Year: 1, Sayı/Issue:1

İNCİLİ CAMİİ YAZI VE SÜSLEME ÖZELLİKLERİNİN İNCELENMESİ

Özgür ÇETİNTAŞ¹

Öz

Bu araştırmada Ankara, Beypazarı'nda bulunan İncili Camii'nin tanıtımı yapılacaktır. Caminin malzemesi ve süslemesi detaylı bir şekilde incelenerek hem kendi bölgesindeki hem de Türk-İslâm Sanatı içerisindeki yeri ve önemi ortaya konmaya çalışılmıştır. XIII. yüzyılda inşa edildiği rivayet olunan ve muhtelif yıllarda onarım geçiren cami, günümüzde ibadete açıktır. Yaptığımız araştırma, geç Osmanlı döneminde inşa edilen bu yapıdan yola çıkarak dönemin yazı sanatını ve sonrasında süsleme anlayışını ortaya koyması bakımından önem taşımaktadır. Yapılan literatür taramasında bu yapıyla alakalı yalnızca bir araştırmaya rastlanılmıştır. Cami, Ankara'nın Beypazarı ilçesinde eski çarşı olarak adlandırılan sokakta bulunmaktadır. Kitabesinden anlaşıldığına göre H. 1319/ M. 1901 yıllarında Sultan II. Abdülhamid döneminde çıkan bir yangında tamamen yok olmuş ve aynı dönemde Abbas Zade Hacı Mehmed adlı bir hayırsever tarafından yeniden yaptırılmıştır. Hazırlanan bu çalışmanın Türk-İslâm mimarisi araştırmalarına katkı sağlamasını umuyoruz.

Anahtar Kelimeler: Cami, Türk-İslâm mimarisi, Beypazarı, kitabe, süsleme.

ANALYZING THE WRITING AND DECORATION CHARACTERISTICS OF İNCİLİ MOSQUE

Abstract

In this research, İncili Mosque in Beypazarı, which is located in Ankara will be introduced. By examining the material and ornamentation of the mosque were examined in detail and tried to reveal the place and the importance both in its own region and in the Turkish-Islamic art. The mosque, which is said to have been built in the XIII. Century, has been repaired in various years, is now open for worship. The research that we do is important in terms of revealing the art of writing and the ornamentation of the period after the way of this structure built in the late Ottoman period. In the literature survey, only one research related to this structure was found. The mosque is located on the street named as the old bazaar in Beypazarı district of Ankara. According to his inscription, in the years of H. 1319 / M. 1901, It was totally destroyed in a fire during the period of Sultan II Abdülhamid and it was rebuilt by a philanthropist named Abbas Zade Hacı Mehmed in the same period. We hope that this work will contribute to the research of Turkish-Islamic architecture.

Keywords: Mosque, Turkish-Islamic architecture, Beypazarı, inscription, decoration.

1. Giriş

1903 yılında inşa edilmiştir fakat asıl cami düzeninin 13. yüzyılda yapıldığı da rivayet edilmektedir. Yapıldığı dönemde Kuyumcular Çarşısı içinde yer aldığı için İncili ismi verildiği düşünülmektedir.

¹ Arş. Gör. Dr., Bitlis Eren Üniversitesi İslami İlimler Fakültesi, ozgurcetintas@gmail.com

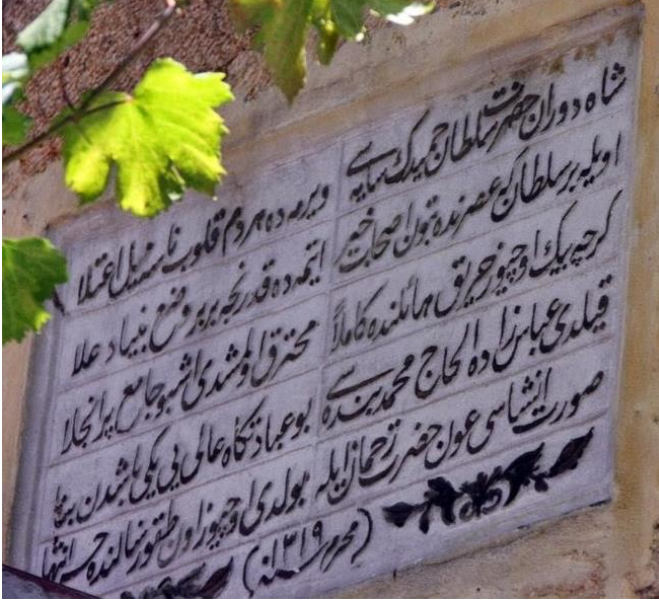

Fotoğraf 1: İncili Camii (1903 M.) dış cephe genel görünüşü.
<http://www.beypazarliyiz.com/bilgiarsivi/beycami.aspx> (17/07/2014).

İstiklal Mahallesi, Kuyumcular Sokak No. 5'de bulunan yapı, Kuyumcular Sokağı ile Çilingirler Sokağı'nın kesiştiği kavşak noktasında yer almaktadır. Cami, kareye yakın dikdörtgen planlı harim ile bir son cemaat mahallinden oluşmaktadır. Üst örtü, dıştan çatı ve içten düz ahşap tavanlıdır. Muntazam kesme taş kullanılarak inşa edilen yapının güney ve doğu cephelerinde her katta ikişer adet olmak üzere dört kemerli pencere yer almaktadır. Güneybatı cephesi ise yine kemerli olmak üzere beş pencereye sahiptir. Yapı külesine dâhil edilen tek şerefeli ahşap minare görülmektedir.

2. İncili Camii Kitabesi Yazı ve Süsleme Özellikleri

Caminin giriş kapısı üzerindeki inşa ve onarım kitabesi, beyaz mermer pano üzerine celi talik hatla yazılmıştır. Yazı üslubu bakımından geç dönem Osmanlı yazı üslubunun bir örneği olan kitabenin en alt satırında yer alan tarihin iki yanındaki bitkisel motifli süslemeler de devrine aittir. Kitabe üzerinde bu motiflerden başka süsleme elemanına rastlanmaz.

Fotoğraf 2: İncili Camii (1903 M.) inşa kitabesi.

Fotoğraf 3: İncili Camii minaresi.

İnce silmelerle ayrılarak iki sütun ve beş satırdan oluşturulan kitabe şöyledir:

Şah-ı devran hazreti sultan Hamid'in sayesi / verme de her dem kalıb nasemile i'tila

Öyle bir sultan ki asrında büütün asbab-ı bayr / itmede kadrince bir bir vaz-ı bünyad-ı ala

Gerçi bin üç yüz harik-i hailinde kâmilin / muhterek olmuştu iş bu camii pür incila

Kaldı Abbas Zade El-hac Mehmed bendesi / bu ibadetgâh-ı âliyi yeni baştan bina

Suret-i inşası avni Hazreti Rahman ile / buldu üç yüz on dokuz salinde hüsn-ü intiba.

Muharrem sene 1319.

Camii, giriş kapısı üzerindeki onarım kitabesine göre, Sultan II. Abdülhamit devrinde, bir yangın sonucunda tamamen yok olmuş ve Abbas Zade Hacı Mehmed adlı bir hayırsever tarafından, H.1319 (M.1901) yılında yeniden inşa edilmiştir. Buna göre caminin ilk inşası için 19. yüzyılın son çeyreği düşünülebilir. Caminin ahşap minaresi tek şerefelidir. Kaidesi bulunmayan minare caminin çatısına iki profil demir yardımıyla desteklenerek sabitlenmiştir.

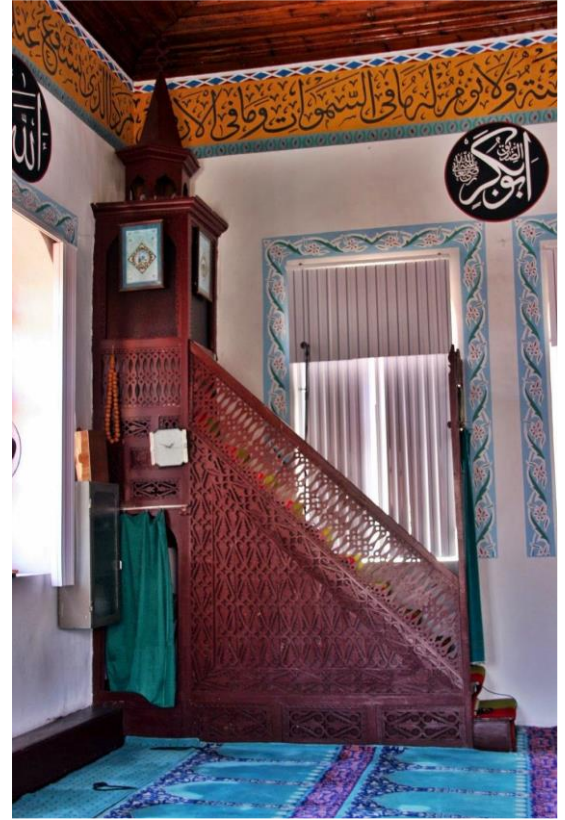
Camii, giriş kapısı üzerindeki onarım kitabesine göre, Sultan II. Abdülhamit devrinde, bir yangın sonucunda tamamen yok olmuş ve Abbas Zade Hacı Mehmed" adlı bir hayırsever tarafından, H.1319 (M.1901) yılında yeniden inşa edilmiştir. Buna göre caminin ilk inşası için 19. yüzyılın son çeyreği düşünülebilir. Caminin ahşap minaresi tek şerefelidir. Kaidesi bulunmayan minare caminin çatısına iki kalas yardımıyla desteklenerek sabitlenmiştir.

3. İncili Camii Mihrabı ve Minberinin Yazı ve Süsleme Özellikleri

Caminin mihrabı alçı kabartmadır. Mihrabın üzeri yeşil ve kırmızı plastik boya ile boyanmıştır. Üzerinde siyah boya ile resmedilen iki çiçek motifinden başka tezyini eleman bulunmayan mihrabın bordüründe Kelime-i Tevhid yazısı yer alır. Mihrabın iki yanında Zümer Suresi 53. ayete atıfta bulunan celi sülüs hattı ile iki levha yer alır. “Allah’ın rahmetinden ümidi kesmeyin, çünkü Allah bütün günahları mağrifet buyurur” (Yazır, 2012: s. 500) manasına gelen sözler burada mermer üzerine mürekkeple yazılmıştır. Bu kitabelerden sağdakinin altında “Ketebehû Talat” imzası okunur. Kitabenin sonunda H.1364 tarihi yazılıdır. Bu tarih muhtemelen mihrabın yenilendiği tarihtir. Mihrap nişi, yazı ve süsleme elemanı barındırmaz. Mihrap nişinde mukarnas yer almamakta; bunun yerine dendanlarla oluşturulan sivri bir kemerle aynalık kısmına geçilmektedir. Mihrabın iki üst köşesinde âlem formunda yüksek alçı kabartmaları mevcuttur.

Fotoğraf 3: İncili Camii mihrabı.

Fotoğraf 4: İncili Camii minberi ve kuşak yazıları.

Caminin minberi taklit künde-kârî ile işlenmiştir. Kahverengi boyalı ahşap pano üzerine yine ahşaptan kesilerek sabitlenen geometrik motiflerin bulunduğu bir mihraba sahiptir. Kible duvarının sağ köşesine bitişik duran mihrabın üzerinde yazı veya süsleme elemanı bulunmaz. Pencere kenarlarındaki kalemîşi süsleme açık renklerde ve oldukça zariftir. Açık mavi zemin üzerine beyaz, yeşil ve kırmızı kullanılarak oluşturulan kompozisyonda sade bir çiçek ve yapraklardan oluşan kıvrık dal motifi yer alır.

Caminin kuşak yazısı sarı renkli zemin üzerine siyah boya kullanılarak ve celi sülüs hattı ile resmedilmiştir. Ayet-el Kürsi duasının yazıldığı kuşak yazısının (Yavuz, 1978: s.43) üst ve altında ince birer geometrik ve bitkisel bordür sırası görülür.

4. Değerlendirme ve Sonuç

Yapılan literatür taraması, İncili Camii hakkında yalnız bir çalışmanın olduğunu, dolayısıyla Geç Osmanlı Dönemine ait bu yapının yeterince incelenmediğini ortaya koymaktadır. Sayın Yaşar Şener'e ait "Beypazarı: Tarihte ve Bugün" adlı eserde yapının kitabesi okunmuştur. Yapının mihrabının yer yer yıpranmış olmasına ve üzerinin kalın bir boya tabakasıyla kapatılmasına rağmen mihrap süsleme özellikleri belirlenebilmiştir. Bilhassa Anadolu'da sıkça karşımıza çıkan, zaman ve insan faktörüne bağlı deformasyon ve yıkılma durumlarına karşı bu belgelemelerin önemli olacağını düşünmekteyiz. Kent merkezinde bulunan, bu sebeple tahribata açık bir yapı olarak Beypazarı İncili Camii'nin en azından yazılı literatürde yer edinmesi, özelde Osmanlı mimarîsi; genelde Türk kültür ve sanatı içerisinde kayıt altına alınması bakımından önem taşımaktadır.

Kaynakça

Yavuz, A. Fikri, *Kur'an-ı Kerim ve Meal-i Âlisi*, Sönmez Yayınları, Ankara, 1978.

Yazır, E. H., 2012. Hak Dini Kur'an Dili içinde "Zümer" Maddesi. *Hak Dini Kur'an Dili*. İstanbul: Zehraveyn Yayınevi, s. 500.